

AMIÉRT BIZTOSAN NEM HARCOLNAK

Úgy beszélnek egymás között, úgy viselkednek kávéházakban, vendéglőkben, autóbuszon, villamoson, mintha valami feltétlenül megbízható jó forrásból biztosan tudnák, hogy hamarosan visszahódítják mindazt, amit a közelmúltban elvesztettek, de amiről önmagukkal szemben tulajdonképen soha nem mondtak le. Egyelőre még gondosan rejtegetett titkos reménykedések, rejtelmes suttogások, nagyképű jóléertesültségek vagy komisz viccek formájában jelentkezik ez a sokarcú propaganda, de terjesztése sajtószerű és különös együttesének minden tagja már meg van győződve arról, hogy ami eddig történt: muló epizód és rövidesen elkövetkezik az ő „megcsúfoltatásuknak” nagy rehabilitációja.

Nehéz volna elsorolni mindazt, amivel ők a nagy rehabilitáció elkövetkezését indokolják és magyarázzák. Ebben a tekintetben kifogyhatatlanok, kimeríthetetlenek és a végletekig leleményesek. Állandóan új és új szempontokat, érveket és összefüggéseket dobnak a felszínre, hogy azokat összenyálazva és megrágva, megnagyítva és pattanásig felfújva epochális változások, vagy ha úgy tetszik, történelmi kataklizmák jelmezébe öltöztessék.

Ez a társaság nem áttallja, mint ahogyan sohasem áttallotta a maga törzsi érdekeit az emberiség nagy érdekeivel azonosítani és a világeseményeket a maga önző horizontja szemszögéből megítélni. Attól az irtózatosságtól, amelybe a világ legnagyobb nemzetei keveredtek, várja most a nemzetközi zsidóság, hogy sorsa újra derűse fordul. Mintha nem is volna itt szó nagy eszmék, politikai, gazdasági és társadalmi rendszerek titáni harcáról, a föld kincseinek, javainak, élelmiszer- és nyersanyagkészletének új felosztásáról, hanem kizárólag és egyedül a néhány milliónyi szétszórt világzsidóság bosszúszomjának kielégítéséről! Mintha egyéb gondja se volna most az egész emberiségnek, mint hogy mindenütt maradéktalanul restaurálja a zsidó befolyást és a zsidó erkölcsiséget!

A nagy küzdelem kilátásai ma még teljesen bizonytalanok és nem lehet tudni, milyen következményekkel jár ez a háború, hány nemzet sodródik bele és milyen sors virrad az emberiségre a nagy küzdelem befejezése után. Minden jó keresztény és jó európai embernek a legfőbb gondja az, hogy kultúránk és civilizációnk mérhetetlen értékei ne pusztuljanak el az öldöklő küzdelemben és igyekezzünk megmenteni minél többet

abból, amit generációk évezredes munkája az emberiség haladása és fejlődése érdekében tett. Ez az emberi optimum az, amely, úgy hisszük, mindannyiunk szívügye. Mert az emberiség történelme elveszítené értelmét, ha a mai háború végül is nem szolgálna okulásul, és tragikus tényeivel és tapasztalataival nem járulna hozzá ahhoz, hogy egy új, egészségesebb és igazságosabb világ alakuljon ki.

Igen, ma erről van szó mindenekelőtt. Ezért az új világrendért harcoltak már a háború előtt a XX. század előrelátó nagy gondolkodói, írói, államférfiai, szociológusai és ezért az új világrendért harcol ma minden bizonnyal valamennyi katona a lövészárkokban, a Maginot- és Siegfried-vonaltól a Mannerheim-vonalig. Akik otthagyták családjukat, hozzátartozóikat, otthonukat és felöltötték a katonazubbonyt, hogy a frontra menjenek, ezért az új világért küzdenek. Az új világ eszméiért, egyéni és emberi haladásáért, előbbrejutásáért. Valahogy a tudat alatt mindenkiben él ez az érzés, a kétségtelenül meglévő, de talán tökéletesen még meg nem határozott bizonyosság, hogy a mai nagy válságból meg fog születni az a valami, amiért érdemes volt küzdeni, harcolni, vérezni. A mai háború olyan hallatlan áldozatokat követel a front-katonától és a háttérországban dolgozó minden férfitől és nőtől egyaránt, az államok politikai gépezetének és rendszerének olyan nagyfokú átalakítását, a gazdasági élet eddigi elveinek és szabályainak olyan gyökeres felülvizsgálását és megváltoztatását kényszeríti ki: hogy mindennek hatásai a háború után fognak tulajdonképpen teljes egészében jelentkezni és csak akkor lesznek a maguk széles összefüggéseiben felmérhetőek. Az államok politikai, gazdasági és szociális struktúrája — ez minden kétséget kizár — gyökeresen transzformálódik, mert a dolgokat nem lehet ott folytatni, ahol abbahagytuk, még kevésbé visszaforgatni a fejlődés kerekeit, hanem tudomásul kell venni a bekövetkezett nagy átalakulást és ennek parancsa értelmében kialakítani az emberiség együttélésének egészségesebb és igazságosabb formáit. És bármiképpen is végződjék a küzdelem, az antiszemitizmus, a keresztény népeknek ez az egészséges és százas önvédelmi küzdelme nem redukálható többé Németország határai közé, mert lassan és fokozatosan szükségyszerű világjelenséggé válik, és jöllehet új formája Németországból indult ki, Angliában és Franciaországban is előbb-utóbb diadalmasodik, aminek előjelei máris jelentkeznek.

Talán a szociális Európának és a szociális világnak ma még teljesen át nem tekinthető képe bontakozik majd ki a mai válságból. Ezt hisszük — mondhatnók úgy is, hogy tudjuk. De annyi bizonyos, hogy az elvetélt és bűnös liberális rendszert sohasem sikerül újra restaurálni és nem sikerül trónra ültetni azokat, akik ennek a rendszernek érdemtelen haszonélvezői és

szerencselovagjai voltak. Az az idő, amikor ők olyan böven és elbizakodottan dúskáltak az emberiség javaiban és értékeiben, már elmúlt és soha vissza nem tér. Akik ma küzdenek a világharcokon, azok nem az ő érdekeikért harcolnak, akik szenvednek és nélkülöznek, nem az ő részükre kaparják ki a gesztenyét a nagy világégés forró hamujából.

A liberális rendszer, halálos bűnei és mulasztásai miatt, kormányosaival és hajósinaival együtt elsüllyedt. És akik feltámasztásában reménykednek, vágyálmokkal kacérkodnak, akik visszatérésétől várják a maguk régi jó világának visszaoccanását, értelmetlen önbiztatással vigasztalják magukat. A keresztény Európa dolgozó tömegei új pozíciókat foglalnak el és ez a folyamat a háború után csak egyre erősödni fog. Az új pozíciókat pedig sohasem fogják átengedni azok, akik nagy és kemény küzdelemben megverekedtek és súlyosan áldoztak jobb jövőjük biztosításáért. Németországban épügy, mint Angliában és Franciaországban, vagy — Magyarországon. **H.**

TEXTILBÁLVÁNY

Az ország még zeng az árdrágítási esetek visszhangjától. Óriási a felháborodás. Úgynevezett előkelő cégek fényes kirakatokkal, amelyekről csakúgy sugárzott a megbízhatóság, egymásután kerültek pellengére. Belvárosi üzletekről derült ki, hogy jóval magasabb nyereséget számoltak a megengedettnél, tehát nem éppen a legtisztességesebb haszonra dolgoztak. Egyes esetekből természetesen nem szabad az egész magyar kereskedelemre megbélyegző ítéletet levonni. Bár hiába, csak mégis gondolkodóba ejthet, hogy a lehangzatosabb nevű s úgynevezett „szolid“ fémjelzésű cégek kerültek bele a csávába. Sose voltak ezek a boltok olcsók, de a vevő azzal a szilárd hittel lépett be oda, hogy ha drágább is az áru, amelyet vásárol, de sokkal jobb is, tehát pénzének becsületes ellenértékét kapja meg. Az árdrágítási ügyekben hozott ítéletek meggyőzhetik arról, hogy ebben a fellelésében csalódott.

Am mindezek inkább egy merkantil folyóiratba kívánkoznának, gon-

dolhatja az olvasó, de mingyárt ráterek, miért teszi a dolgot szóvá és pedig teljes joggal a Napkelet. Szent meggyőződésem, hogy ezekben az árdrágításokban nemcsak a kereskedőnek, hanem a vásárlónak is megvan a maga, ha nem is közvetlen része. A kereskedőt az árdrágításra azért bátorodik fel, mert látja, hogy nem kérhet az áruért annyit, amennyit a közönség egymással versengve ne adna meg. A vevők móhon vetik rá magukat a kitergetett portékára a divathóbort, az öltözködési verseny, az egészségtelen fényűzés lázában. Elég egy anyagra kimondani a bűvös jelszót, hogy külföldi áru, ez már bőségesen elegendő jogcím és lehetőség arra, hogy a kereskedő fantasztikus árakat kérhessen. Egész álló nap tódul a nép a „textilbálvány“ kikiáltott híru templomaiba és minden pénzt odadobja áldozatul a kelme, bársony, selyem különlegeségei csodáért. Anyag hulladékokból összeáldált tenyérnyi kalápokért, amelyek fölött ott lebeg a „párizsi modell“ varázsigé, annyit fizetnek ki szemrebbenés nélkül, amennyiből szerény igényű család

egy hónapig megél. De kérdezem, hogy hazánk „szébbkeblű hölgyei”, akik hajdan Almanachokat hívtak életre, most pedig a textilbálványok előtt és a masamódboltokban tolongnak, ilyen könnyedén vásárolnak-e meg egy könyvet vagy váltanak-e jegyet a színházba. A magyar könyvek átlag példányszáma, a színdarabok élettartama, a művészeti tárlatok forgalma kimutatása arra enged következtetni, hogy éppen nem, pedig egy-egy könyv, egy-egy színházi jegy tized-huszadrésze egy kalap árának vagy egy ruhárválónak. Az a hölgy, aki egy-két kalappal kevesebbet vásárolna évente, hamarosan egész csinos könyvtárt rendezhetne be. Egy kalap árán pedig igen szép műtárggyal tehetné kellemesebbé otthonát, ha ugyan a bridgeasztalok mellett még marad hely ilyesmire is.

Nem az árdrágtás mentségére mondom ezeket, hanem figyelmeztetésül azoknak, akik egyáltalán nem részvétre méltó áldozatainak. Elítélem az árdrágtást, ha elsőrendű szükségleti cikkekkel áll kapcsolatban, a hazadrúlással tartom egyenlőnek. De állítom, hogy a textil árdrágtások ellen éppen áldozatainak van legkevesebb joguk és okuk panaszkodni. Ne essenek önkívületbe a textilbálvány előtt. A bálvány selymekkel, bársonyokkal kárpitozott szentélyei helyett járjanak többet a könyvesboltokba. Ott nincs árdrágtás, a kultúrának meg olcsó, szabott árai vannak. *Tanárr*

BECSÜLET-VISZKETEG

Egy vidéki újságíró-csoport módfelett felháborodott azon, hogy valamelyik legutóbb készült magyar filmben egy újságíró tíz pengőt kér kölcsön. Keményen megrotta ezért a film szerzőjét, a kölcsönkérést az újságírókari becsület ellen elkövetett sértésnek minősítette és tiltakozott ellene. A

film szerzője, Zilahy Lajos ünnepelesen bocsánatot kért a szörnyű sértésért, bár egyáltalán nem volt szándékában sérteni, mert azt is töredelmesen bevallotta, hogy ő maga volt az a bizonyos újságíró, aki annak idején a filmben forgó, sőt lepergő tíz pengőt kölcsön kérte. Sőt azt sem habozott meggyónni, hogy kért ő már ennél sokkal szerényebb összeget is kölcsön, de sohasem találta ezt sem egyéni, sem kari becsületébe vágónak.

Bizony túlfínyás becsületérzésre vall a kölcsönkérésben dehonosztáló dolgot találni. Ehhez is jól kifejlődött becsületszükségesség, de hogy valaki egyetlen egyén pillanatnyi kölcsönkérését az egész testületre diffamálóan érezze, ehhez már határozottan az kell, hogy az illető becsületfeltűnési viszketegségben szenvedjen.

Sajnos, ez a testületi becsületviszketegség egyre ijesztőbb arányokat ölt szép honunkban, sőt mondhatnám járványszerűen terjed. Ha valahol egy író lelki tyúkszemére talál lépni egy kefekötőnek azzal, hogy afféle általános népi szólás téved a tollára, iszik, mint a kefekötő, holnap már a kefekötő ipartestület tiltakozik és bojkottokat s egyéb megtorlásokat helyez kilátásba a szegény tollforgató ellen. Mivel pedig igen bajos írni bármely szépírónak olyan egyénekről, akik nem tartoznak semilyen szakmához, testülethez, csoporthoz, réteghez, osztályhoz, a jobsorsra érdemes író sohasem tudja, melyik pillanatban üti valamely érdekszövetségbe a bokáját s mikor hull szerencsétlen fejére a társadalmi vagy testületi retorzió. Maholnap bizony ott tartunk, hogy az író a sok testületi Skyllát és Karybdist csak úgy kerülheti ki, ha írásait a holdba vagy más

bolygó légüres terébe helyezi és foglalkozás nélküli vagy állástalan egyénnel népesíti be, bár ma holnap már az állástalanok is testületet alkotnak és így mégis legjobban teszi, ha a Mars-lakóknál vagy egyéb képzeletbeli lényeknél köt ki. Hő kívánságom, hogy olvassák aztán ezt az irodalmat a nagy tiltakozók, csak attól félek, akkor meg ez ellen találnak tiltakozni.

Legfurcsább azonban, hogy ebben az esetben éppen az újságírók tiltakoznak, akik nem egy esetben a maguk bőrén szenvedhették már végig ezt a testületi hüperérzékenységet. Egyébként is nagyon gyanús ez a tiltakozás. Aki nek nem inge, ne vegye magára, mondja a közmondás. (Kérem a fehérneművarrónókat, ne tiltakozzanak! Legtávolabbi szándékom sem volt arra gondolni, hogy az inget talán azért nem kell felvenni, mert rosszul van megvarrva.) De egy másik közmondás viszont azt tanítja, hogy ki miben tudós, abban gyanús. Van tehát valami nem egészen tiszta háttere az efféle tiltakozásoknak. Mindenesetre csak az dobja Zilahyra az első tiz pengőt, aki még soha életében nem kért egyet se kölcsönt.

Közíró

GIONO, A REAKCIÓS?

Bele kell nyugodnunk, hogy a korszerű eszméket tehetségtelenek és akarnokok karikaturáig túlozzák. Meg kell értenünk azt a fogalomzavart, amit a népiség és a magyarság körül támasztottak mostanában. Nem lehet különösebben csodálkozunk, ha irányzatok támadnak, melyek kitiltanának a magyarságból mindenkit, aki nem paraszti sorban született. Nem lep meg, ha numerus clausust terveznek az ellen a középosztály ellen, amely majdnem felében nem középosztály-

beli ősoktól származik. De mégis elszomorít, ha mérsékelt, okos, jó-akarátú emberek is belekerülnek valami divatos elfogultság hálójába s engedik, hogy valami korszerű butaság elvakítsa őket.

Miért hiszi Veres Péter, hogy Giono reakciós s miért tagadja ki regényét a parasztrehányek sorából?

Két korszerű elfogultság miatt. Az egyik, hogy ő is összekeveri a népit és a magyart. Azt hiszi, hogy a paraszti életnek egyedül az általa ismert magyar formája lehetséges. Nem akarja elhinni, hogy magyar és délfrancia paraszt között lehetnek különbségek. Nem bír el a magáénál emelkedettebb parasztszemléletet. Illyés Gyula megírta, hogy mik a hasonlóságok, bizonyára a különbségekről is tudna beszélni.

A másik ok: Giono nem paraszt, nem szabad hát írnia a parasztokról és ha mégis ír, minden parasztnak kötelessége hirdetni, hogy ezek a Giono-féle parasztok nem hiteles parasztok. Mert kubikosokról csak kubikosoknak, géplakatosokról csak géplakatosoknak szabad ezentúl írni! Bizony ez a Giono „csak a várostól megcsömörlött ember!” Az pedig bűn, ha valaki „Csak a várostól megcsömörlött ember?” Azt sem lehet megbocsátani neki, hogy „a természet nem pofozta úgy össze-vissza, nem verte ki gally a szemét, nem alázta, nem gyötörte meg”. Nagy bűn, hogy bizonyára nem is izzadt és éhezett annyit, mint a parasztok. Hát lehet, hogy mindez bűn, lehet hogy most már lakolnia kell mindenkinek, kinek nem volt szerencséje a falu végén születni, de ha még bűn is, semmi köze az irodalomhoz, sem Giono regényének értékéhez.

Giono paraszttjai kozmikus világban élnek, együtt a föld lelkével és a csillagokkal. Ez a mélység csak annak furcsa, aki a parasztban csupán osztályharcra való lehetőséget

s az étel-italra kiadott fillérek megszerzésének szociológiai naturalizmusát látja.

Megértjük mi Veres Pétert is: utálja a nemszociológiai jelentésű irodalmat, amelyet mások csinálnak, tehát, csupa dacból, vagy ügyes taktikai érzékkel, hamisnak és rossznak bélyegzi. De ez a taktika és ez az elfogultság nem Veres Péterhez méltó.

Aramis

MŰVÉSZNYOMOR, ÍRÓINSÉG

A művészek nyomorúságos sorsa ráirányította a figyelmet társaikra, az írókra is. Napilapok foglalkoznak a kérdéssel, a segítség módjaival. Kétségkívül — pillanatnyilag — jól fog néhány pengő a közvetlen reáutaltakon, de általánosságban véve: olyan ez, mint a céljavesztett injekció a halálos betegen. A hiba bizony mélyebben rejtőzik. Abban a hamis romantikájú és — sajnos — még ma is kiiríthatatlan közzefogásban, amely még mindig komolytalan bohémnek, az országút vándorának — à la Csokonai, Petőfi — látja a magyar írókat. Abban a közömbösségben, amely nem vásárol könyvet. Abban a „hozzáértő“ kiadói direktívában: „Versekért nem fizetünk. A költőnek csak reklám, ha közülük dolgait. Örüljenek neki!“ (Az, hogy a költő, aki nem ért az üzlethez, „csak“ ehhez, mi ből éljen, nem fontos. A hírből.) A végtelenségig lehetne ezt folytatni. Ösztöndíj tanulmányutakra nincs. Bizonyos díjosztás van esztendőnkint, de ez, alapítója folytán, olyan világnézeti beállítottságú, amely az írók egyrészét kizárja. Hiányzik a különböző fórumokon, világnézeten felüli törődés. Németországban állami díjak, Olaszországban szintén állami „premio“-k serkentik a költőket, írókat. Nem egy tehetséges költő él-

vez ilyen „színekurát“, s biztosítva van a megélhetése, anélkül, hogy szerkesztőségben kellene robotolnia. A magyar költő még kevesebbel is megelégednék, ha megkapná. A legnagyobb baj — ismétlem — a közzefogásban van. „Pártolják“ az irodalmat, a művészetet (mennyre kevésbé hízelgő szó ez a költőre, a szellem arisztokráciájára), de ne álljon ez az árvíz- és tűzkárosultak segélyezésének néhai színvonalán és ha segítenek, segítsenek gyökereisen! Félmegoldások, látszatsegítések csak a bajt fokozzák. S mindenekelőtt a közvetlen érdekeltet: a magyar költőt kérdezzék meg: hogyan kívánja?!

Pasquino

KRITIKAK MARGÓJARA

Giovacchino Forzano, „Caesar“-ja lagymatag kritikát kapott bizonyos világnézeti lapokban. Érthető. A kritika szabadságát föltétlenül tiszteljük, azonban egyik-másik kritikus — politikai és világnézeti elveiben érzékenyen érintve — szabaddosságra téved és a kitünő olasz drámaírónak „párttag“ voltát emlegeti. Lehet, hogy nem tetszik többeknek a fascizmus klasszikus milióbe rejtezett dicsérete a Nemzeti Színház deszkáiról, de akkor az irodalom és ne a politika nevében kérjék azt számon Forzanótól az — írótól. S nem tudom, mit tartunk ama kritikáról, amely kiindulásában mindjárt így aposztrofálja a tudunkkal 56 éves drámaírót: „fiatal olasz író“. (!) Ennyire felületesség mégsem illenék lenni. Igaz, hogy a költő, a művész „örökifjú“, de csak képletes értelemben és a szimbolikának a kritikában való illetén használatát megértetlenül marad. A tájékozott legfeljebb arra gondol, hogy a kritikus „fiatal“. De pesti argot-beli értelemben!

Pasquino